DOUĂ ASOCIAȚII ALE CALFELOR DIN ORADEA DE LA MIJLOCUL SECOLULUI AL XVIII-LEA

de

GHEORGHE GORUN

În studiile dedicate vieții economice orădene din secolul al XVIII-lea publicate în ultimii ani, o atenție tot mai mare este acordată breslelor[1] ca forme de organizare a meșteșugarilor din oraș, în scopul apărării intereselor lor. În context sînt amintite, pasager, *asociațiile de calfe* existente în oraș în acea vreme, dar fără a se stărui asupra lor[2]. În cele ce urmează dorim să prezentăm mai îndeaproape aceste organizații, tot mai des amintite în literatura de specialitate drept forme incipiente de organizare a muncitorimii din patria noastră[3].

---

[1] Primul istoric care s-a ocupat de breslele din Oradea a fost Komáromi András, care a publicat statutul breslei croitorilor din Oradea în 1901 *(A nagyváradi szábók céhszabályzata 1614-ból*, în *Történelmi Tár*, 1901, p. 127—137, republicat de Kovách Géza și Binder Pál în *A céhes élet Erdélyben* (Viața breslelor din Transilvania), București, 1981, p. 158—178, fără comentarii. În ultimii ani prima trecere în revistă a breslelor orădene din secolul al XVIII-lea în ansammblul lor, precum și a unor date statistice referitoare la numărul meșterilor, calfelor și ucenicilor pe branșe meșteșugărești ne aparține (Gheorghe Gorun, *Aspecte ale dezvoltării economice a orașului Oradea în secolul al XVIII-lea*, comunicare prezentată la sesiunea științifică organizată în cinstea aniversării a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent condus de Burebista, Muzeul Țării Crișurilor Oradea, 31 martie 1978) fiind urmată de Veronica Covaci *(Din istoricul breslelor orașului Oradea*, în *Crisia*, 1979, p. 745—764) a cărei ambiții de a elabora o sinteză a istoriei breslelor orădene, fără ca în prealabil să fi fost cercetate în detaliu toate breslele, nu au putut fi onorate, lucrarea fiind lacunară, susceptibilă de numeroase completări, iar datele publicate să fie reinterpretate. De fapt lucrarea sa este un repertoriu al breslelor orădene pe baza datelor păstrate în documentele Arhivelor Statului Oradea. Au urmat apoi o serie de comunicări, articole și note datorate lui Gh. Gorun, Zsugán Gyula, pe care nu le mai menționăm pentru a nu încărca excesiv aparatul critic, în care au fost analizate în detaliu breslele negustorilor, croitorilor, olarilor din Oradea.

[2] Veronica Covaci, *op. cit.*, p. 755 și 760.

[3] Ioan Fleisz, *Cîteva considerații asupra asociației profesionale de ajutor reciproc a calfelor de brutari din Oradea (1810—1892)*, în *Crisia*, 1982, p. 261—269.

https://biblioteca-digitala.ro

Cea mai veche asociație de calfe din Oradea, pe care o cunoaștem la ora actuală este aceea a calfelor de croitori, înființată în 1742[4], fiind urmată de aceea a calfelor de cizmari, din 1750[5]. Mai exista încă o asociație, aceea a calfelor de sumănari, înființată în 1794 și care a avut peste o mie de membri în cursul celor aproximativ 75 de ani cît a viețuit, de care ne vom ocupa însă cu altă ocazie, ea meritînd un studiu aparte.

Din păcate nu ne-au parvenit decît statutele primelor două asociații de calfe orădene, precum și foarte puține acte referitoare la aspecte — de cele mai multe ori nesemnificative — ale vieții calfelor, împrăștiate prin diverse fonduri arhivistice. Din acest motiv ne limităm a discuta textul acestor statute, urmînd să încercăm să stabilim caracterul acestor două asociații în comparație cu altele de aceeași natură, mai ales din Transilvania.

De fapt, în Transilvania sînt cunoscute destul de multe asemenea asociații, începînd încă cu secolul al XVI-lea, după cum o ilustrează și antologia de privilegii de bresle publicată de Kovách Géza și Binder Pál[6]. În culegerea respectivă sînt, readuse în atenția cercetătorilor, dar mai ales a cititorului neavizat cîte un statut al unor asociații de calfe din fiecare secol din ultima parte a evului mediu, respectiv secolele XVI—XIX: statutul asociației calfelor de pantofari din Sibiu din 1556[7], statutul asociației calfelor de frînghieri din Brașov din 1613[8], statutul asociației calfelor de rotari din Agnita din 1740[9] și, în fine, ineditul statut al asociației calfelor de tăbăcari din Arad din 1818[10], unele dintre ele publicate deja aproape un secol.

În cazul Oradiei se pare că primele asemenea asociații de calfe sînt acestea două, din 1742 și 1750, și nu avem nici un indiciu care ne-ar îndemna să admitem că ar fi existat altele în secolele anterioare. Ceea ce nu înseamnă că cercetările viitoare nu ar putea să ne furnizeze surprize, mai ales că în cazul Oradiei asemenea cercetări sînt încă la început. Este însă cert faptul că tradiția meșteșugarilor orădeni din secolul al XVIII-lea nu a consemnat faptul că ar fi existat în secolele anterioare

---

[4] Arhivele Statului Oradea (în continuare Arh. St. O), *fond Prefectura județului Bihor*, inv. 41, dos. 611, f. 1—8. Amintit și de Veronica Covaci, *op. cit.*, p. 755.

[5] Arh. St. O., *fond Colecția de acte ale breslelor. Inventar suplimentar* dos. 4, f. 1—9. De fapt atît acest document cît și cel anterior provin din vechile colecții ale muzeului orădean în a cărei proprietate a ajuns la sfîrșitul secolului trecut cu ocazia transferării lăzilor breslelor orădene care s-au păstrat la prefectură din momentul desființării breslelor. Cum în decursul anilor cea mai mare parte a documentelor muzeului orădean au fost predate arhivelor din localitate (peste 10 000) și acestea au ajuns aici. De fapt Veronica Covaci citează documentul ca fiind în *Colecția Muzeului Țării Crișurilor Oradea*, act nr. 554, colecție care s-a constituit la un moment dat în Arh. St. O.

[6] Kovách Géza, Binder Pál, *op. cit.*

[7] *Ibidem*, p. 91—95.

[8] *Ibidem*, p. 138—144.

[9] *Ibidem*, p. 250—251.

[10] *Ibidem*, p. 289—298.

https://biblioteca-digitala.ro

asemenea organizații. Or, într-o societate în care apelul la tradiție constituia de obicei o normă de drept, o asemenea posibilitate nu ar fi fost neglijată.

Statutul asociației calfelor de croitori din Oradea a fost aprobat în 3 iunie 1742 de către adunarea breslei croitorilor din acea parte a orașului cunoscută sub numele de Oradea Mare[11], hotărîrea lor fiind întărită prin aplicarea sigiliului breslei. La acea dată în breaslă erau uniți 20 de meșteri, ale căror nume au fost incluse în preambul, cu scopul de a da o și mai mare greutate actului.

Primele trei articole reglementează participarea calfelor la viața religioasă a comunității urbane în general și a breslei în special, prin această reglementare — care era de fapt obligatorie — statutul asociației calfelor de croitori asemănîndu-se cu oricare alt statut, de breaslă sau de asociație de calfe din țară. Calfele sînt obligate să meargă la biserică în fiecare duminică, precum și în alte sărbători, să participe la procesiuni și alte evenimente religioase, cu care ocazie sînt obligate să ducă steagul mare al breslei. Pedepsele sînt date pentru neglijarea intenționată a acestor obligații, ele variind între o amendă de o jumătate de funt de ceară și salariul pe o săptămînă. Se prevăd și pedepse corporale pentru calfele tinere, care nu au călătorit încă. Subliniem faptul că în statut nu se menționează explicit obligativitatea de a aparține unei anumite religii — și ne gîndim în primul rînd la cea catolică —, ceea ce ar fi limitat accesul la asociație a unor calfe, în primul rînd al celor de origine română, dar sărbătorile înșirate în statut și la care calfele erau obligate să ia parte sînt cele catolice[12].

Următoarele puncte reglementează viața internă a asociației. Asupra calfelor veghează meșterul-părinte și doi meșteri-inspectori. În casa meșterului-părinte au loc adunările membrilor asociației și se păstrează lada asociației. Adunările asociației au loc din trei în trei duminici; trimestrial sînt aleși de către membrii asociației — în prezența celor trei meșteri delegați de breaslă — doi decani: unul mare și unul mic; aceștia conduc asociația și fac legătura între asociație și breaslă, supraveghează calfele, încasează amenzile și păstrează cheile lăzii. Se pedepsea absența nejustificată de la adunări cu o amendă de 12 denari, refuzul de a accepta să fie ales ca decan cu un funt de ceară pentru decanatul mare și o jumătate de funt pentru decanatul mic. Banii încasați din aceste sancțiuni puteau fi cheltuiți de calfe, organizîndu-se trimestrial cîte o petrecere, în prezența meșterilor delegați.

---

[11] Vezi pentru amănunte referitoare la împărțirea orașului în cursul secolului al XVIII-lea Gheorghe Gorun, *Aspecte ale luptei cetățenilor din Oradea pentru autonomia orașului (I). Contribuții la o istorie a orașului Oradea în secolul al XVIII-lea*, în *Crisia*, 1980, p. 85—104.

[12] Facem această precizare întrucît prin fixarea obligației de a aparține unei religii — de obicei recepte — se împiedica accesul în bresle a românilor, care erau ortodocși de cele mai multe ori.

https://biblioteca-digitala.ro

Punctele următoare (7—29) reglementează cele mai semnificative aspecte ale vieții calfelor, din momentul sosirii lor în oraş şi pînă la trecerea în rîndul meşterilor sau la plecare. Odată sosită în oraş calfa trebuia să se prezinte la casa meşterului-părinte şi să ceară să fie repartizat într-un atelier (art. 7). Ca semn al intrării în asociație, calfa nou venită trebuia să plătească o anumită cantitate de vin sub titlu de „pahar de tovărăşie“, care se consuma de toate calfele, cu ocazia unei adunări a asociației. Acest „pahar de tovărăşie“ se plătea o singură dată, indiferent unde s-ar fi găsit calfa, dar numai în momentul în care tînărul trecea din ucenicie în călfie. Această reglementare viza mai ales calfele localnice; cele venite din alte părți plăteau „paharul de tovărăşie“ numai dacă nu s-au achitat de această obligație în locul în care a trecut de la ucenicie în călfie. Ca obligație specifică a intrării în asociația orădeană era achitarea unor sume de bani în contul asociației: 12 denari depuşi în lada asociației, 6 denari plătiți meşterului-părinte şi 4 denari cu titlu de garanție.

Statutul asociației face o diferențiere netă între calfa „bătrînă“, care a călătorit şi calfa „tînără“ care nu a călătorit încă. Calfa „tînără“ putea fi pedepsită cu bătaia, în timp ce cea „bătrînă“ era amendată pentru aceleaşi nereguli. În general se considera că unui tînăr bătaia îi era mai de folos decît amenda, în timp ce demnitatea unei calfe mai în vîrstă era respectată, poate şi pentru faptul că în cazul în care aceasta se simțea lezată în onoarea sa, putea cere mutarea într-un alt atelier sau putea pur şi simplu să pornească în călătorie în alte oraşe. Ceea ce, pînă la un punct nu era de dorit, întrucît lipsea pe meşter de forță de muncă cu o calificare mai înaltă. Această diferențiere este cel mai pregnant ilustrată de salariul care i se plătea unei calfe: calfa „bătrînă“ primea săptămînal 30 de denari, în timp ce calfa „tînără“ numai 15 denari.

Intenția de a pleca dintr-un atelier sau din oraş a unei calfe se anunța cu două săptămînt înainte, pentru a nu-l lipsi pe meşter de forța de muncă necesară pe neaşteptate, precum şi pentru a permite breslei ca în caz de necesitate să poată proceda la o nouă repartizare a calfelor pe ateliere. Cele două săptămîni „de rămas bun“ nu erau salarizate. În schimb, părăsirea atelierului fără cele două săptămîna de „rămas bun“ se sancționa cu amendă de 1 florin, sancțiune foarte aspră dacă se are în vedere faptul că o calfă „bătrînă“ cîştiga suma respectivă în aproape o lună, iar una „tînără“ în aproape două luni. Semn că plecările pe neaşteptate erau foarte frecvente în perioada premergătoare anului 1742. Cum tot atît de frecvente par a fi fost şi trecerile dintr-un atelier în altul, atît ca urmare a tratamentului aplicat în unele dintre ele cît şi a practicii atragerii ucenicilor şi a calfelor de către unii meşteri. Această practică era pedepsită atît de statutul asociației calfelor — cu salariul pe două săptămîni, deci jumătatea amenzii anterioare — cît şi de statutul breslei, care îl sancționa, separat, pe meşter.

https://biblioteca-digitala.ro

Cele mai severe amenzi se aplicau însă în cazul nerespectării disciplinei în producție. Calfa nu avea, de obicei, voie să lucreze pe cont propriu, decît numai mici reparații („cîrpeli ocazionale“) în afara programului de lucru datorat meșterului, dar numai în interiorul atelierului, cu ața sa și la lumina propriei sale lumînări. În cazul în care calfa — exasperată de faptul că nu era admisă la examenul de meșter sau că nu era primită în breaslă — începea să lucreze pe cont propriu într-un atelier al său deschis în oraș era sancționată cu o amendă de 4 florini, care se achita breslei. În cazul în care lucra într-una din localitățile limitrofe era amendată cu 2 florini care erau plătiți asociației și nu breslei.

Un loc important în ansamblul prevederilor statutului asociației calfelor de croitori îl ocupă acele reglementări în care rezidă principiul întrajutorării în caz de boală sau de deces, motiv pentru care uneori aceste asociații sînt considerate precursoare ale asociațiilor muncitorești din epoca modernă. Statutul asociației calfelor de croitori din Oradea prevedea ca în lada asociației să fie păstrate două pungi: într-una să se păstreze banii proveniți din amenzi, iar în cealaltă banii de garanție. Din banii de garanție — care trebuiau să fie de cel puțin 60 de denari într-un trimestru, după reglementarea din statut — erau ajutați acei tineri care soseau în oraș în căutarea de lucru și pînă în momentul în care erau primiți într-un atelier, precum și calfele bolnave. După angajare sau după însănătoșire, calfele erau obligate să înapoieze banii cheltuiți de asociație.

Dar ajutorarea calfelor nu se limita doar la cele expuse mai înainte. Articolul 21 stabilirea că asociația calfelor trebuie să întrețină în casa meșterului-părinte un pat în care să se poată odihni calfa proaspăt sosită în oraș, dar mai ales aceea care s-a îmbolnăvit. În cazul îmbolnăvirii unei calfe statutul prevedea obligația decanilor asociației calfelor de a vizita zilnic bolnavul, iar dacă constatau că acesta avea nevoie de supraveghere erau obligați să numească o calfă pe timpul zilei și două pe timpul nopții care să stea lîngă patul bolnavului, în scopul acordării îngrijirilor necesare.

În caz de deces al unei calfe înmormîntarea cădea în sarcina asociației, care era obligată să se îngrijească ca tînărul să fie înmormîntat în mod onorabil. Cheltuielile de înmormîntare erau acoperite din vînzarea obiectelor personale ale celui decedat sau de către rudele acestuia. Eventualele sume rămase după acoperirea cheltuielilor erau împărțite cerșetorilor.

Comparînd prevederile statutului asociației calfelor de croitori din Oradea cu statutele publicate de Kovách Géza și Binder Pál este lesne de sesizat faptul că nici unul din aceste statute nu conțin reglementări privind întrajutorarea calfelor în caz de boală sau de deces, nici cel al asociației arădene din 1818, cu mult posterior celui orădean. În mod normal îngrijirea calfei bolnave sau înmormîntarea calfei decedate intra în atribuțiile meșterului în atelierul căruia a lucrat calfa — în caz de

https://biblioteca-digitala.ro

boală —, sau a comunității, religioase sau meșteșugărești — în caz de înmormîntare, asemenea obligației de a caza și a hrăni calfa pe timpul cît lucra în atelierul respectiv și în localitatea aceea. Această atribuție era o obligație atît de firească încît în tot cursul evului mediu nu se cunosc cazuri în care meșterii să fi refuzat să se achite de aceste sarcini. Faptul era atît de normal incît de multe ori nici nu mai era menționat în mod special în statute.

Întrucît nu avem cunoștință de faptul că vreun alt statut anterior să fi conținut asemenea prevederi, înclinăm să credem că statutul asociației calfelor de croitori din Oradea, emis în 1742, este *primul statut în care principiul ajutorării în caz de boală sau de deces este cuprins în sfera atribuțiilor sale.* Pe de altă parte, nu credem că acest fapt poate fi considerat ca un fapt pozitiv, întrucît, după părerea noastră, meșterii breslași au profitat de ocazia emiterii acestor statute și au transferat o obligație ce le revenea, dacă nu din considerente umane, dar cel puțin din tradiție, în contul asociației calfelor. Este mai degrabă un semn al accentuării exploatării calfelor, decît unul al unei evoluții pozitive.

Un capitol special este dedicat în statute moralității calfelor. Pe întinsul a opt articole este reglementată comportarea acestora în asociație, atelier, casa meșterului, precum și în public. În viața internă de asociație calfa este obligată să respecte cuvîntul meșterilor care supraveghează asociația, precum și dispozițiile decanilor, fiind amendați cu 12 denari ori de cîte ori încalcă dispozițiile și ordinele acestora. Pentru a păstra onorabilitatea branșei meșteșugărești în fața colectivității urbane, calfelor le este interzisă bîrfirea meșterilor sau a familiilor acestora, sub pedeapsa amenzii unui funt de ceară a calfei „bătrîne" sau a bătăii în cazul calfei „tinere". La fel, dacă lezează onoarea unei alte calfe, nu îi era permis să lucreze în atelier pînă nu își repara greșeala, fiind pasibil, în același timp de plătirea unui „pahar de tovărășie" de către calfa „bătrînă" sau bătaia în cazul calfei „tinere". Erau interzise altercațiile și bătăile dintre calfe, diferendele fiind tranșate în adunările asociației, în prezența tuturor calfelor, cînd disputele erau supuse judecății meșterului-părinte.

În public calfa trebuia să se comporte ireproșabil, orice ireverență atrăgea după sine lezarea onoarei întregii branșe meșteșugărești. Cea mai severă pedeapsă se aplica în cazul descoperirii relațiilor dintre o calfă și o femeie de moravuri ușoare, cînd risca să fie amendat în prima ocazie cu trei florini, iar dacă continua era exclus pur și simplu din asociație și, implicit, interdicția de a mai exercita meseria. Pentru a preveni ocaziile de a lega asemenea relații, calfelor le era interzis a circula pe străzile orașului peste ora 9 seara în timpul verii și ora 8 seara în timpul iernii, sau de a dormi peste noapte în afara casei meșterului. Pentru aceste infracțiuni calfa era amendată cu salariul pe o săptămînă. Sub pedeapsa unei amenzi de 5 denari calfele nu aveau voie să danseze în

https://biblioteca-digitala.ro

cîrciumi, să se adîncească în jocuri de cărți sau zaruri, sau să joace cărți pe bani.

În fine, era reglementată și relația de producție dintre meșter și calfă. O calfă trebuia să se trezească la ora trei noaptea în vederea începerii muncii și să lucreze pînă la ora 9 seara. Formularea este destul de ambiguă, în primul rînd prin faptul că nu se fixează în mod explicit obligația calfei de a lucra între ora trei noaptea și pînă la ora 9 seara, ceea ce ar fi însemnat 18 ore de muncă efectivă, ci numai „. . . să se trezească la ora trei noaptea . . .". Menționăm că și statutul breslei croitorilor orădeni datînd din 1722 prevedea tot o zi de muncă de 18 ore pentru calfele de croitori.[3] După cum am mai menționat, calfa avea teoretic dreptul de a lucra pe cont propriu simple reparații de îmbrăcăminte, dar numai după ora 9 seara, cu ața sa și la lumina lumînării sale, dar nu avea voie să coase haine, ceea ce l-ar fi transformat în concurentul propriului său meșter.

Ultimul articol conține o precizare interesantă. Se prevede ca deoarece în întreaga țară există multe obiceiuri printre calfele de croitori, atîta timp cît aceștia se găsesc în Oradea sînt obligate să respecte întru totul dispozițiile acestui statut și să nu mai țină cont de obiceiurile din alte locuri. Această prevedere ne îndeamnă să credem că meșterii breslași croitori din Oradea s-au străduit să întocmească un statut original, nelăsîndu-se influențați de alte statute similiare, nici din Oradea, dar nici de aiurea. De fapt trebuie să recunoaștem că acest statut este întocmit într-o manieră foarte precisă și logică, fiind foarte ordonat și sistematic.

Nu același lucru îl putem spune de cel de-al doilea statut, al asociației calfelor de cizmari, elaborat în 1750 de meșterii cizmari din Oradea Mare și Oradea-Velența. La prima lectură ne izbesc desele referiri la dispozițiile Consiliului Locumtenențial care reglementează numeroase aspecte ale vieții cotidiene ale calfelor. Se pare că meșterii cizmari reactualizează un statut anterior al calfelor lor pe baza acestor dispoziții superioare, fără a mai ține cont de ordinea firească a lucrurilor. Din acest motiv statutul este nesistematic, imprecis, pe alocurea ilogic. Pe de altă parte, ceea ce este surprinzător în cazul acestui statut este mărimea — am putea spune exagerată în comparație cu statutul asociației calfelor de croitori — a amenzilor. Este tot atît de adevărat că salariile săptămînale ale calfelor de cizmari erau cu mult mai mari decît ale celor de croitori: 1 florin față de 30 denari, avînd în plus șansa, cel puțin teoretic, de a cîștiga și mai mult, dacă își puteau depăși norma de 18 cizme pe săptămînă.

Față de cele 30 de articole ale statutului asociației calfelor de croitori, acesta al calfelor de cizmari are numai 16, este adevărat că mult mai întinse. Un singur articol se referă la practicarea religiei, dar și

---

[13] Vezi în această privință Gheorghe Gorun, *Contribuții la istoria breslei croitorilor din Oradea în secolul al XVIII-lea*, în *Crisia*, 1981, p. 349—358.

https://biblioteca-digitala.ro

acesta extrem de tolerant: fiecare calfă să frecventeze biserica în duminici și zilele de sărbători conform ritului său, fără nici o restricție. Numai catolicii aveau obligația să mai participe la evenimentele specifice ritului lor. Nici măcar nu se prevăd sancțiuni pentru eventualele sustrageri de la această obligație, ci numai o amendă — foarte mare — de 1 florin dacă ar fi lucrat „muncă manuală" în zilele respective de sărbători.

Începînd cu cel de-al doilea articol încep să se aplice dispozițiile superioare. Consiliul Locumtenențial interzice tuturor calfelor din țară — și implicit și celor de cizmari din Oradea — de a mai avea o ladă a asociației, sistem de amenzi propriu și de a mai ține adunări, precum și de a-și alege decani cu de la sine putere. De acum înainte calfele au dreptul să-și aleagă decanii numai în prezența meșterilor împuterniciți de breaslă cu supravegherea asociației, numai dintre calfele care merită realmente să fie alese datorită însușirilor lor. Tot aici se stipulează că banii rezultați din amenzi sau alte datorii, să fie depuși în lada mare a breslei, de unde pot fi scoși atunci cînd este nevoie. Credem că în spatele acestor reglementări se găsesc destule cazuri în care calfele și-au însușit abuziv anumite sume din banii asociației, de unde hotărîrea Consiliului Locumtenențial de a preveni asemenea situații.

Articolul al treilea interzice calfelor să-și schimbe numele de familie sau prenumele, precum și să falsifice cartea de călătorie. Presupun că și această reglementare, care se face din ordinul Consiliului Locumtenențial avea ca scop prevenirea sustragerii calfelor de la obligația de a călători și mașinațiuni cu cartea de călătorie. Același articol interzice calfelor, cu deosebită severitate, să mai țină așa numitele „luni albastre" (Blaumontag), adică zilele de luni nelucrătoare. Pedeapsa era de 1 florin la prima situație, 2 florini la a doua, iar dacă persevera, era pur și simplu arestat și ținut în arest la regim de pîine și apă. Tot amenzi se prevedeau pentru înjurături, 1—2 florini la primele cazuri ca apoi, în locul arestului se prevedea bătaia.

Viața internă a asociației nu diferea cu mult de aceea a calfelor de croitori. Trimestrial trebuia să aibă loc o adunare a asociației, în casa meșterului părinte, cînd se alegeau decanii, se încasau amenzile, se bea „paharul de tovărășie", stabilit la o valoare de 3 florini și 30 denari, se încasau cotizațiile obișnuite. În plus, statutele asociației calfelor de cizmari prevedeau ca de fiecare dată să se citească în adunarea asociației statutele acesteia pentru a fi bine cunoscute de către toți și a nu putea să spună că nu le-au cunoscut. Cu ocazia înscrierii în asociație calfa trebuia să plătească 30 de creițari pentru citirea statutelor spre luare de cunoștință, dacă era venită din altă parte și numai 15 creițari calfa localnică. Ucenicul care se elibera în Oradea trebuia să ceară scrisoarea de eliberare care să o depună în lada mare a breslei. O noutate în comparație cu celălalt statut o reprezintă obligația calfelor de a plăti trimestrial meșterilor delegați să supravegheze asociația, decanilor și notarului cîte un florin drept onorariu pentru activitatea lor.

https://biblioteca-digitala.ro

Tot din ordine superioare — care aveau ca scop să pună capăt plimbărilor calfelor dintr-un atelier în altul și dintr-un oraș în altul fără vreun motiv serios — se limitează dreptul de a cere mutarea dintr-un atelier în altul. O calfă era obligată să stea într-un atelier cel puțin 6 luni, la care se mai adăugau 2 săptămîni de probă, la început și 2 săptămîni „de rămas bun“ la sfîrșit. Dacă o calfă schimba mai mult de trei ateliere în oraș, urma să fie pur și simplu exclus din asociație și din branșă, fiind obligat să plece din oraș.

În ceea ce privește comportarea calfei, prevederile sînt identice cu acelea ale asociației calfelor de croitori. Diferă numai cuantumul amenzilor ce se aplicau, care sînt de două ori mai mari decît în cazul celeilalte asociații. Articolul al zecelea conține o prevedere foarte interesantă referitoare la relațiile dintre calfe și meșteri în sensul că dacă o calfă are probleme de orice fel în interiorul atelierului, nu avea voie să se răzvrătească sau să îi răzvrătească pe ceilalți, fiind interzisă încetarea lucrului. Sancțiunea era drastică: închisoarea pe termen mai lung. Tot cu închisoarea se pedepsea și fuga din atelier, sau părăsirea atelierului în scopul vizitării părinților de exemplu, fără permisiunea meșterului, pentru o perioadă mai mare de două săptămîni. Se reglementează și raporturile dintre meșter și calfă pe piață: dacă se produce vreo pagubă din vina calfei, ea este suportată jumătate de meșter, jumătate de calfă. Situația se schimbă în atelier, unde calfa suportă paguba în întregime. Tot aici se reglementează și raporturile de muncă dintre cei doi, dacă calfa este utilizată pentru a vinde produsele pe piață. În aceste condiții ea nu mai era obligată să lucreze în atelier în ziua respectivă, fiind scutită de a mai coase cizme.

Și acest statut conține prevederi referitoare la întrajutorarea în caz de boală sau de deces, dar termenii sînt mult mai moderați. Obligația de a îngriji calfa bolnavă îi revine în întregime meșterului. Situația se schimbă dacă ea era transportată la spital, atunci îngrijirea revenea asociației. Tot asociația se îngrijește de înmormîntarea calfei decedate, urmînd ca cheltuielile să fie recuperate din vînzarea obiectelor personale ale calfei.. Sumele rămase erau remise părinților sau rudelor decedatului. Această manieră de a trata calfa aflată în dificultate — boală, deces — ne întărește convingerea că statutul asociației calfelor de croitori este primul statut care conține principiul întrajutorării în caz de boală și deces rezultat prin transferarea abuzivă a atribuției meșterilor în contul calfelor. Se pare că meșterii cizmari nu au avut totuși curajul să transfere aceste atribuții în contul calfelor în întregime, poate și din cauza dispozițiilor Consiliului Locumtenențial al cărui conținut nu îl cunoaștem.

Ultimul articol reglementează cantitatea de produse ce trebuiau realizate într-o săptămînă și retribuția ce i se cuvenea pentru aceasta: o calfă trebuia să realizeze într-o zi trei perechi de cizme, respectiv 18 pe săptămînă. Salarizarea era de 1 florin pe săptămînă în condițiile în care

https://biblioteca-digitala.ro

realiza cele 18 perechi de cizme. După părerea noastră calfele de cizmari erau indiscutabil mai bine plătite decît cele de croitori, deși trebuie să recunoaștem că ei trebuiau să presteze o muncă fizică mai mare decît croitorii.

În linii mari acestea sînt prevederile celor două statute orădene pentru calfele de croitori și de cizmari. Ele sînt emise de meșterii breslași în scopul precizării atribuțiilor, a obligațiilor ce le reveneau calfelor în timpul stagiului pe care îl efectuau în Oradea, în funcție de specificul local, de necesitățile breslelor respective, ele fiind organizații tipic medievale.

https://biblioteca-digitala.ro